

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér nových médií 1 / Škola Tomáše Svobody

TEORETICKÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

REAL EYES, REALIZE, REAL LIES

Vypracoval: Philipp Kolychev
Vedoucí diplomové práce: MgA. Tomáš Svoboda
Oponent diplomové práce: MgA. Milán Mikuláščík

Akademický rok 2018/2019

Hlavní záměr práce představuje pokus o porozumění způsobu uvažování paranoidního konspirologa. V práci jsem se zabýval s otázkami, kde končí běžná úzkostnost daná přemírou nepřehledných informací, a kde začíná bludné přesvědčení. Je možné vnímat konspirační teorie jako fenomén s náboženskými funkcemi? Opravdu mezi námi žijí reptiliáni v lidské podobě?

Konspirační teorie a pseudovědecké bludy existují tak dlouho, jako lidstvo samé. Ve středověku za mor a špatnou úrodu mohly čarodějnice nebo Židé. Ústní lidové šíření těchto teorií bylo postupem času nahrazeno internetovou komunikací. Exponenciální nárůst rychlosti, se kterou informací nejen konzumujeme, ale také sdílíme a směňujeme, přispívá k masovému šíření dezinformací a bludů. Hypermédia a algoritmický přístup k metadatům usnadňují cestu ke konspiračním teoriím. Uživatel je ponořen do vzájemně propojených důkazů, které ještě hlouběji utvrzují jeho teorie a hypotézy. Díky takovému zkreslení člověk začne věřit nejen jedné konkrétní teorii, ale každé, která pochází z navazujícího zdroje. Na sociálních sítích vznikají konspirační skupiny o kapacitě až 100,000 uživatelů.

Pokus o definici pseudovědy provedl Karl Popper. „Pseudověda je charakteristická záměrným zjednodušením a dezinterpretací experimentů nebo jejich výsledků.“ Podle Poppera je jedním z ukazatelů pseudovědy například to, že jí nelze vyvrátit. Pseudověda spoléhá na potvrzující fakta a může obsahovat neprokazatelná tvrzení – postrádá otevřenost vůči kritice. Typickými příklady pseudovědy podle Poppera jsou alchymie, homeopatie nebo astrologie.

Samotný výraz „konspirační teorie“ je možné nahradit slovem „spiknutí“ - spiknutí ve smyslu skrytých mocenských činitelů (shadow government) stojících proti prostým občanům a proti společnosti celkově. Podle konspiračních teoretiků se na světě nic neděje náhodou a nic není tak, jak se zdá. Z toho plyne název mé práce „Real eyes realize real lies“ – fráze často používaná na konspiračních webech.

Teorie spiknutí také často souvisí s tzv. paranoiou, aneb chorobnou představou o vlastní újmě. Britský psychiatr Ronald Siegel píše, že spouštěče

paranoie jsou buď biologického, nebo psychologického původu. „Nejběžnějším biologickým spouštěčem je intoxikace drogami. Psychologické spouštěče mají často své kořeny v dětství.“

Nové výzkumy ale dokazují, že paranoia je mnohem častější, než jsme si vůbec ochotni připustit. Podle britského psychologa Daniela Freemana „v Británii trpí paranoiou jeden ze čtyřech lidí. Jde o celou škálu iracionálních strachů a obav, které řada lidí pocituje prakticky denně.“ Freeman tvrdí, že paranoidním myšlenkám nahrávají velká města, v nichž dochází k velkému množství nejednoznačných a hůře interpretovatelných událostí. Například po teroristických útocích 11. září výskyt paranoidních myšlenek rapidně stoupl a Američané jsou podezřavější a citlivější na cokoli neobvyklého.

Na druhé straně je třeba přiznat, že skepse a podezření ve vztahu k oficiálním tvrzením vlád se v řadě případů ukázaly jako odůvodněné. Příkladem je záminka k útoku na Irák a hledání zbraní hromadného ničení Saddáma Husajna. Bývalý editor zpravodajství Martin Wells v rozhovoru pro Independent News UK vypráví, jak produkoval falešná videa Al – Qaedy pro Pentagon. Další ukázkou je zpověď Edwarda Snowdena, který potvrdil informace o metodách NSA. Za paranoidní byli kdysi také označováni ti, kdo věřili v masivní špehování lidí.

Důsledkem paranoidní poruchy může být větší sociální izolace. Okolní svět se k paranoidním osobnostem chová odmítavě, čímž si paranoidní jedinec potvrzuje svou pravdu o nenávisti od okolí. Vytváří si vlastní uzavřený svět a pohybuje se na okraji společnosti. Konspirační teoretik je tragikomickou postavou, která pro mě symbolizuje vše, co zrodila informační revoluce.

Má diplomová práce vychází z toho, že nezbývá nic jiného, než nejistotu přijmout. K řadě takzvaných civilizačních nemocí se postupně přidává i paranoia. Je těžké si připustit, že věci se dějí bez kontroly a rozhodnutí „mocných a zlých“. Vezmeme-li v potaz postupy marketingové společnosti Cambridge Analytica, tak přehnané obavy z hybridních hrozeb se zdají být opodstatněné.

Mojí práci představuje audiovizuální mobilní instalace. Propagandistická dodávka reprezentuje jakousi základnu jedince posedlého teorií globálního spiknutí. Interiér odkazuje k sakrálním prostorům, kde fresky pokrývající stěny, jsou nahrazeny grafikami z konspiračních webů (targetedjustice.com, bestusanews.com, thebasesproject.org). Psychologie vzniklého spirituálního prostoru je tak postavena na posedlosti hledání pravdy.

Instalace materializuje zkušenost s bezradným pohybem v mediální záplavě informací. Přeskupení a remix již existujícího materiálu je základním prvkem mé instalace. Pracuji s prvky nalezených videozáznamů na Youtube, které vrstvením kombinuji mezi sebou. Video představují mentální mapy reprezentující hledání skryté pravdy. Používám infografiky, které jsou založeny na narušené realitě, v níž lze hledat skryté významy.

Principy videí dále expandují do transparentů a plachet, kterými je pokrytý celý objekt. Ponechávám na divákovi, ať si sestaví vlastní útržkovitý narativ uvnitř komplexního celku, v němž se překrývají historické události, pseudovědecké experimenty a spiklenecké teorie.

Zvuková část je složena z prvků psytrance v kombinaci s úryvky z Nostradamových proroctví a jiných věštek. Pravidelný opakující se beat slouží k navození hypnotického pocitu. Zároveň propagační charakter výroků koresponduje s aspektem sociopatie, která se často vyskytuje u paranoidních jedinců.

Je možné vidět návaznost s jinými autory, kteří pracují se spřízněnými tématy, například Joey Holder a její projekt Adcredo, nebo Susanne Kennedy and Markus Selg s jejím projektem Coming Society. Spojitost vidím také s použitím psychického nátlaku v dílech uměleckého kolektivu Zinomorph.

Na závěr bych chtěl poděkovat všem, kteří mi pomohli s přípravou a realizací této práce. Vedoucím práce Tomáši Svobodovi, Jaromíru Pessrovi, konzultantovi Otto Urbanovi a oponentu práce Milanu Mikuláščíkovi. Dále Jozefu Mrvovi, Mii Jadrné, Marku Volfovi, Idě Taušlové a dalším.

Reference:

Daniel Freeman & Jason Freeman, 2008, Paranoia the 21-century fear

Ronald Siegel, 1994, Whispers the voices of paranoia

Oliver Eric & Thomas Wood, 2014, Conspiracy Theories and the Paranoid
Style(s) of Mass Opinion

Popper Karl, 1972, Conjectures and Refutations

Fritz Springmeier & Cisco Wheeler, 1996, The Illuminati formula used to
create an undetectable total mind controlled slave

Sam Hyde, Nick Rochefort, Charls Carroll, 2016, How to bomb the U.S. govt

Tomáš Urban, 2018, V konspiračních teoriích jedeme všichni